

Allierede flyvere skudt ned omkring Randers og i resten af Danmark

Af Anders Straarup

Heldigvis sluttede Anden Verdenskrig som den gjorde takket være millioner af menneskers indsats. Allierede flyvere og medlemmer af dansk modstandsbevægelse var blot nogle af de mange, som vi kan takke for at Danmark blev et frit land i 1945.

En canadisk flyver i Randers

En enkelt allieret flyver er begravet på Randers Nordre Kirkegård i Mindelunden, halvcirklen lige syd for kapellet. 5 af de 11 her blev henrettet af tyskerne, og de fleste af de øvrige døde i direkte konfrontation med tyskerne. De var alle med i den samme krig, så den canadiske flyver James Reid Bradley ligger

her sammen med reservepolitibetjent Niels Gunnar Pedersen og adjunkt Kai Hannibal Hoff fra Randers Statsskole. Hoff havde med sprængstof fra Hvidstengruppen deltaget i sabotagen mod Langå-broerne den 17. november 1943. Arresteret af tyskerne og dræbt under flugtforsøg.

Flying Officer James Reid Bradley var navigatør på Halifax JD156 (p222), der natten til den 17. september 1943 blev skudt i brand og nødlandede i havet ud for Norsminde sydøst for Aarhus på vej med forsyninger til den polske modstandsbevægelse. Fire overlevende blev hentet ind af fiskere og ført til kroen, hvor de blev gæstfrit beværtet. Kort tid efter

3 faldne bliver båret til den nye Mindelund 23. juni 1945. Foto: Randers Stadsarkiv.

Foto: Flying Officer James Reid Bradley fra hans søster Mrs. Nora E. Hibbert.

blev de afhentet af tyskerne og blev sendt i krigsfangelejr. To af dem besøgte mange år senere området og Beder-Malling Egnsarkiv. En flyver blev fundet drivende i Kattegat og begravet i Frederikshavn, mens den sidste aldrig blev fundet - har ingen kendt grav, som man siger.

Liget af James Reid Bradley drev lørdag den 2. oktober 1943 i land ved Særbæk nordvest for Helgenæs. Tyskerne fik ham mandag den 4. oktober begravet på Randers Nordre Kirkegård (c075) og efter krigen blev hans kiste flyttet til Mindelunden. 73 år efter nedskydningen besøgte hans søster Nora E. Hibbert og hendes søn sin brors grav. Hun skrev et rørende takkebrev til Randers, som via Det Danske Generalkonsulat i Toronto, Canada, nåede Randers Kommune. Mathilde Storvang fra Randers Stadsarkiv skrev en fin artikel 18. februar 2017 i Randers Amtsavis. Derpå fik et brev fra mig til Canada søsteren til at sende foto og detaljer, bl.a. "Min brors

cigaretetui med inskription blev stjålet fra hans lig. Det blev senere sendt tilbage til hans familie efter at være taget fra en tilfangetaget tysk soldat. Det etui er nu i mit eje. Tabet af Jim var et stort tab for hans familie." Se meget mere i AirmenDK.

AirmenDK www.airmen.dk

Det drejer sig om mennesker - ikke bare om data, der selvfølgelig også skal være i orden. Mit udgangspunkt i august 2007 var et ønske om på internettet at bringe fotos af samtlige gravsten for allierede flyvere begravet i Danmark og beskrivelser af flyvere med Anders Bjørnvad: Faldne Allierede Flyvere som hovedkilde, men da jeg også tager de overlevende med sammen med alle mulige andre kilder, som jeg gør rede for, er projektet svulmet voldsomt op. Arbejdet bliver livslangt. Det meste af min hjemmeside er både på dansk og engelsk, og tidligere lektor Kirsten Klitgård fra Randers Statsskole læser utrætteligt korrektur på det engelske.

AirmenDK www.airmen.dk indeholder i august 2018 over 18000 filer hæftet op på en database med 463 allierede fly og 3088 flyvere, hvor langt de fleste blev skudt ned over Danmark eller danske farvande. Bare en enkelt mand drev ind på en kyst, tager jeg hele besætningen med, hvis hans identitet er kendt. Hvad skulle man ellers?

Fra de 463 fly blev 1171 flyvere begravet i Danmark, næsten alle på kirkegårde. Faldne amerikanske flyvere blev med 5 undtagelser taget hjem i 1948. Vi har stadig 1030 allierede flyvere tilbage i dansk jord. En del blev begravet i nabolande og 937 har ingen kendt grav. Af de overlevende blev 629 krigsfanger og 92 klarede med modstandsbevægelsens hjælp at flygte til Sverige for at nævne de vigtigste tal.

Blandt interessante links fra forsiden er Fly – klikbart kort og et tilsvarende med Kirkegårde, så det er muligt systematisk at gennemgå en bestemt del af landet og finde frem til de gravsten og monumenter, der er

fotos af i AirmenDK om allierede flyvere 1939-45. Der er en Søgeformular til databasen og mange Tabeller med klikbare lister spaltet op på de enkelte landes luftvåben. Fra United Kingdom, USA, Canada, Australien, New Zealand og Polen blev 3085 flyvere skudt ned.

I tabellerne bruges 3 bogstaver til hver flytype. &Rasmussen hjælper fint med det edb-tekniske. Besøgstal på nettet og ved foredrag vidner om god interesse. Henvendelser er velkomne, og der kommer en del mails med bidrag til indholdet – se kontaktdetaljer i Om AirmenDK. Her ses også serierne Politi. Læger. Kvinder. Under Forord fra Chefen for Flyverstaben ses det, at Nationalmuseet viderefører AirmenDK, når jeg engang er væk.

Begravelser af faldne flyvere

Den tyske holdning til begravelser skiftede i krigens løb. Den 28. april 1940 blev 4 flyvere fra RAF begravet på Vadum Kirkegård (c107) lige nord for Fliegerhorst Aalborg West, nu Aalborg Lufthavn. Da den tyske feltpræst havde bedt Fadervor, blev der affyret æressalut, og mandskabet fra den kanon, der havde

skudt flyet i brand, hilste en for en de faldne modstandere! Den 16. august 1940 blev 20 flyvere fra angrebet 3 dage før mod den tyske flyvestation begravet på Vadum Kirkegård med fuld militær honnør fra tysk side, hvorunder der blev talt af en tysk feltpræst, affyret æressalut og nedlagt krans. Ved angrebet den 13. august 1940 blev alle 11 Blenheim bombefly skudt ned i målområdet, nær det eller på vej væk fra det. Sidste fly nødlandede alvorligt beskadiget.

Som krigen skred frem og tyske byer blev bombet, blev der skåret ned på begravelsesceremonierne. Efter 29. august 1943 blev det sjældnere med feltpræst, æressalut og krans. Salut og kranselægning synes at være stoppet alle steder ved udgangen af 1943.

Til at begynde med blev de fleste faldne flyvere begravet i nærheden af det sted, hvor de var skudt ned eller drevet ind på en kyst. Derefter blev de næste ført til centralkirkegårde, der i Jylland var i Frederikshavn, Lemvig, Esbjerg og Aabenraa. Fra slutningen af august 1944 skulle de faldne "terrorflyvere" begraves "på stedet", men det skete alligevel ret forskelligt.

Begravelse 28. november 1941 på Frederikshavn Kirkegård. Foto: Kenneth Kristensen, Bangsbo Fort.

Frederikshavn Kirkegård 2008 (c019), Fotos: AS.

Faldne flyvere fra Commonwealth-landene har om muligt gravsten fra Commonwealth War Graves Commission. CWGC ærer de 1,7 millioner mænd og kvinder i uniform som døde i Første og Anden Verdenskrig fra disse lande. Gravstenene skulle være ens, og de fleste ligner dem i Frederikshavn. Meget ofte er der en personlig inskription fra forældrene. Nogle steder er der dog alene danske natursten.

Flystyrt og mennesker

Flight Sergeant W.P. Wright var den 20. oktober 1941 med Hudson AM523 (p050) på vej over Limfjorden mod Thisted i vest, da pilot Stephen Symons fik øje på en vandflyveplads ved Fårtoft øst for Thisted med opankrede fly og en hangarbygning. Flyet gik i kraftigt blæsevejr ned mod målet og skød løs uden selv at blive angrebet. Det lykkedes at komme op over den stejle skrænt, men sammenstød med et hustag fik flyet til at styrte ned. De 4 flyvere blev begravet i Frederikshavn. Når der ikke blev skudt tilbage, var det fordi det var en attrap med fly af krydsfiner og lærred og en hangar af forskallingsbrædder! Den rigtige vandflyveplads var vest for Thisted.

Beboerne i Fårtoft rejste en mindesten, der i 2012 blev besøgt af pilotens niecer. Margaret Balsom sendte mig venligt fotos og flere

Ind i sejrens mosaik lagde vi vor dyrebareste brik, vores søn.

oplysninger. Stephen Symons havde en bror, der fik tabet af Stephen at vide - og så meldte han sig selv til RAF. Heldigvis overlevede han krigen. Niecerne tog radiotelegrafist Bill Whites enke Phyl, 94 år, med ud at spise.

I 2015 skrev Margaret, at Phyl var død næsten 98 år gammel. Hun overlevede Bill med 74 år og 3 dage. Hun havde giftet sig nogle år senere med en mand, der også var i RAF, og de fik to børn, der intet vidste om deres mors første ægteskab, før de blev voksne. Hun var en af de bemærkelsesværdige Kvinder, som jeg særskilt skriver om, fordi de måtte leve med savnet af deres kære.

Foto: Margaret Balsom af Phyl White. Hun takker for al den omsorg, der blev vist hendes elskede Bill.

En anden var Jessie Bowler, som mistede sin første mand, da Lancaster EE138 (p216) styrtede ned ved Stadil. Filmen "Det Lange Farvel" kører nonstop ved udstillingen i Ringkøbing. Et beskadiget Mustang-fly, der havde ledsaget Mosquito-fly under Shellhusangrebet 21. marts 1945, Mustang KH446 (p416), måtte nødlande i Vestjylland, og dermed blev det også et af 19 fly styrtet ned omkring Ringkøbing Fjord, som omtales i udstillingen "Flyvere i natten" på Ringkøbing Museum. Mit bidrag var præcise nedstyrtningssteder, og på en computer til glæde for gæsterne ved den rekonstruerede del af en Lancaster ses siden RKSK, der også ses fra min forside, som indgang til de 19 fly. Mosquito NS913 (p327) blev 16. juni 1944 skudt ned over Mariager Fjord. Lang historie.

Oversigtskort

Flykortet viser en koncentration af flystyrt i Danmarks sydlige halvdel. Fly til og fra bombing af Tyskland og minelægning blev angrebet efter tyskernes bedste evne med tab af 343 af de 463 fly. Ved Grønhøj mellem Viborg

Kort fra AirmenDK med 307 af 463 nedskudte fly. Et klik fører til et detaljeret kort med klikbare numre.

Squadron Leader Robert Hylands, RAF, lagde en krans 25. maj 2013. Foto: Niels Nørgaard Nielsen.

og Karup styrtede Lancaster R5679 (p114) ned 25. september 1942. Flyet var på tilbagevejen fra minelægning ved Gedser, da det blev opdaget af radarstation RABE 2 km sydøst for rundkørslen ved Assentoft. Dansk militær efterretningstjeneste havde fortalt London om alle radarstationer, inden de kom i drift! En natjager blev styret hen til at skyde flyet ned. Alle 7 flyvere omkom og blev begravet i Frederikshavn. Nøjagtigt 70 år og 8 måneder senere fik vi afsløret en Mindesten for dem ved Grønhøj Kro. 27 faner, 250 mennesker og kranse fra civile og militære samt støtte fra mange viste en respekt for flyvernes indsats.

Hvidsten

Våbenedkastninger til dansk modstandsbevægelse førte til tab af 18 allierede fly. I forhold til de 677 planlagte operationer, hvoraf RAF og USAAF klarede 284 og 168 vellykkede,

kunne tabene have været større. Den første gruppe til at modtage våbencontainere kom fra Randers til Sem Hede natten mellem 11. og 12. marts 1943. Bent Bjerre Bach har skrevet om begivenheden. Dagen efter blev Marius Fiil på Hvidsten Kro inddraget stort set som angivet i den udmærkede film HVIDSTEN GRUPPEN. Mere via mit link HVIDSTEN. Han fik dannet en gruppe, der gennem sit arbejde viste vejen for andre. Der skulle altid være en gruppe ved nedkastningsområdet ved varslede modtagelser til at markere det med lys og til at transportere våben væk. Ved Mustard Point nær mindestenen rejst i 1997 på initiativ af Henning Dam modtog Hvidstengruppen ved 7 nedkastninger måske 30, måske 50 containere og 8 faldskærmsfolk fra SOE - den organisation, der skulle støtte modstandskampen.

Der var god forbindelse mellem Hvidstengruppen og Hornsletgruppen. 8 mænd fra Hvidstengruppen blev henrettet 29. juni 1944. 5 fra Hornsletgruppen mistede livet. Den blev gendannet to gange.

Andreas Stenz fra Hvidstengruppen med faldskærm og container ved dronningens besøg 1995.

Foto: Henning Dam.

Flower

Den 7. oktober 1944 ventede Hornsletgruppen forgæves på Stirling LK238 (p379r), der var blevet skudt ned ved Vemb i Vestjylland, hvor det lavede en voldsom nødlanding. Af de 6 overlevende lykkedes det 2 at komme til Randers, hvor de blev standset af en tysk officer, netop da de var kommet over Randersbro. Han var henrykt over fangsten! 3 flyvere og Flower fulgtes et stykke væk fra flyet, men de efterlod ham og fortsatte gennem Jylland til Hornslet-området, og med gode menneskers hjælp nåede de via Aarhus og Grenaa til Sverige. Det er den meget korte version. Fly og besætning er godt beskrevet i AirmenDK.

Pilot Officer (Flight Engineer) Leslie N. Flower havde brændt sine hænder frygteligt, da han svingede sig ud fra det brændende fly. Derfor måtte han ind på en gård, hvor familien ringede efter en læge "til den gamle bedstefar, som var blevet syg." Flower skulle videre til sygehuset i Lemvig, men turen på 17 km måtte han klare på cykel, mens lægen holdt sig på afstand, så tyskerne ikke fattede mistanke. Derfra videre til Herning og Aarhus, hvor fru Gertrud Pedersen i Toldstrups hovedkvarter skulle forbinde hans sår og ledsage ham på togrejse. Han nåede Sverige. I 1995 besøgte han Gertrud Pedersen i Stevnstrup og Annie Langberg i Dronningborg. Både Gertrud og Annie arbejdede som kurerer, kodepiger, sekretærer og alt muligt hos Toldstrup, som på et tidspunkt havde 3000 modstandsfolk under sig. Omkring 3800 containere med 400 tons våben kom gennem det jyske hovedkvarter, hvilket fik de allierede til at udnævne Toldstrup til "Europas bedste nedkastningschef."

Rebild

Toldstrup lavede denne inskription til fly-verstenen:

Flyverstenen fra 1990 og busten af Toldstrup fra 2006. Foto: AS.

”Under nedkastningsoperationer til den danske modstandsbevægelse i besættelsestiden 1940-1945 mistede 69 allierede flyvere livet. De trodsede mørkets og ondskabens farer i kampen for frihed og fred. Derfor skal de til sene tider mindes med Danmarks taknemmelighed.”

Skarrild

Allierede bombninger af Tyskland fik tyskerne til at beslutte, at nedskudte flyvere fra slutningen af august 1944 skulle begravnes ”på stedet”, men det skete alligevel ret forskelligt. Den 27. august 1944 blev Lancaster ME650 (p353) på hjemturen fra Königsberg (nu Kaliningrad) skudt ned nær Skarrild. Gode mennesker ville ikke finde sig i at de 7 omkomne flyvere skulle begravnes i et hul ved et læhegn. Det lykkedes at overtale den ledende officer til, at flyverne kunne blive begravet på Skarrild Kirkegård (c085). Han accepterede det på betingelse af, at det skete meget hurtigt, og det blev uden udgift for værnemagten. Det blev klaret på 2 timer! På 2-årsdagen for nedskydningen blev det første store mindesmærke i Danmark for nedskudte engelske flyvere afsløret i Skarrild, hvor der årligt stadig holdes mindehøjtidelighed! Der er nu 75 mindesten for flyvere rundt i Danmark.

Operation 30. august 1944

Den 30. august 1944 fløj 586 Lancaster-fly over Nordjylland og det neutrale Sverige til Stettin og Königsberg, vigtige knudepunkter på forbindelseslinjerne mellem Tyskland og tyske tropper i Rusland (nu Szczecin i Polen og Kaliningrad mellem Polen og Litauen). Tyske jagere fulgte med over Sverige i kamp mod bombeflyene, og svenskerne værnede deres neutralitet ved at skyde 3 bombefly ned. 38 Lancastere gik tabt, heraf 12 over dansk område – derfor er de med i AirmenDK med mange detaljer. De ses på kort og i liste. Af 85 flyvere fra de 12 fly omkom 73, 9 blev krigsfanger og 3 flygtede til Sverige.

Lancaster HW-R overflyver Dejbjerg Kirkegård 5. maj 2012. Foto: Keld Vinther.

Skarrild Kirkegård med kranse fra 5. maj 2018. Foto: AS.

Dejbjerg

Ved Dejbjerg i Vestjylland opsøgte præsten den stedlige kommandant og gjorde uden held opmærksom på det upassende i at flyverne skulle begraves på stedet. Derpå tog han hjem og fik fat i gode folk, så flyverne fra Lancaster LM479 (p371) blev begravet på Dejbjerg Kirkegård (c011). Tyskerne nøjedes med at indespærre præsten og et par andre nogle dage i Stauning, hvor Danmarks Flymuseum nu findes!

Oue

Ved Oue nær Hadsund blev Lancaster ME718 (p368) skudt ned. Bombelasten eksploderede og hele besætningen blev dræbt. Da tyskerne ikke ville indsamle de mange ligdele fra flyverne, samlede danskere delene op i kurve. Værnemagten beordrede danskerne til at udlevere kurvene, der blev gravet ned på nedstyrtningsstedet. Da tyskerne havde forladt området, gravede danskere igen ligene op, fik fremskaffet en kiste og fik den bragt til kapellet ved Oue Kirkegård (c072) i al stilhed. Sognepræsten foretog begravelsen den 4. september. Kisten var pyntet med blomster, men følget bestod kun af få mennesker. Enten vidste værnemagten ikke noget om denne begravelse, eller tyskerne lod som om de ikke vidste noget.

Estruplund

Efter at være skudt i brand over Kattegat fløj Lancaster PB143 (p365) i timen efter midnat tilbage mod den jyske kyst. Flyet nåede lige netop i land. Bombelasten eksploderede i nedslaget øst for Ingerslev og nord for Estruplund Kirke (c015) tæt ved stranden. Fly og flyvere blev spredt over et større område. Susanne von Lowzow, Estruplund: *"Beboerne i Store Sjørup så og hørte nedskydningen, og nogle af dem løb til stranden. Blandt dem var min bedstefar Holger Hansen. Et forfærdeligt syn mødte dem, og de var snart nødt til at forsvinde, da tyskerne dukkede op. Som dagene gik, gjorde tyskerne intet for*

Gravsten på Estruplund Kirkegård 70 år efter flystyrtet, foto AS.

at indsamle ligdele af besætningen til begravelse. Faktisk ønskede de ikke at denne besætning eller nogen andre ofre skulle have en passende begravelse. Imidlertid var det et stærkt ønske blandt beboerne i landsbyen at få besætningen i indviet jord. Det var ikke før søndag den 17. september 1944, 19 dage efter styrtet, at de 6 besætningsmedlemmer blev begravet på Estruplund Kirkegård. I mellemtiden havde beboerne, blandt dem min bedstefar, protesteret til tyskerne adskillige gange. Selvfølgelig fandt de, at det var nedværdigende at lade ligene ligge på marken i så mange dage. Men til denne søndag morgen havde tyskerne ikke villet høre. Nu, klokken 7, var der en, der bankede på min bedstefars dør og bad ham skynde sig. Der skulle være begravelse, og det skulle være nu. Hjælpepræst Nielsen og andre fra landsbyen havde indsamlet ligdele fra markerne, og de gav dem en kristen begravelse. De fik ikke lov til at synge en salme ved graven, men de sagde Fadervor."

Bomben i Vorup

Den 30. august 1944 en halv time efter midnat blev folk i Randers vækket af en kraftig bombe, der ramte udkanten af en mark ved Kærgade-Målervej krydset i Vorup, hvor den lavede et krater på 8 m. Randers Amtsavis skrev: *"Værst gik det ud over ejendommene Kærgade 25 og 24,*

som i løbet af et sekund blev forvandlet til en dyng af murbrokker og splintrede træbjælker. De andre ejendomme, der blev ødelagt, var ejendommene 23 og 26 og Målervej 1, men foruden dem blev en halv snes andre villaer meget stærkt molesteret." Randers Dagblad nævnte knuste ruder i ca. 500 forretninger og 2-3000 mindre ruder knust. Desværre blev 6 mennesker dræbt og mindst 11 såret, men hvorfor blev bomben kastet?

På vej mod Stettin blev Lancaster NE144 (p366) ramt fra en tysk natjager, så halepartiet brød i brand. Agterskytten blev hårdt såret. For at genvinde kontrol over flyet måtte piloten kaste en bombe på 4000 pund, der som nævnt landede i Vorup syd for Randers. Det lykkedes for piloten at fortsætte mod Sverige.

Rygskytten og telegrafisten søgte at hjælpe agterskytten, men flyet tabte højde, og nord for Anholt nødlandede maskinen på vandet. Halepartiet med de 3 flyvere brækkede af og sank hurtigt. Senere blev deres lig fundet, og 1 blev begravet på Anholt Kirkegård (c002) og 2 i Falkenberg i Sverige. Det lykkedes de 4 andre at redde sig op i flyets gummibåd. Om morgenen blev de opdaget fra Anholt, og redningsbåden kom ud og samlede dem op. Tyskerne overtog dem, og de blev ført til tyske krigsfangelejre. Link til historien om bomben ses ved Nordre Kirkegård i Randers på kortet Kirkegårde i AirmenDK. Det er ikke oplagt at klikke på et nedstyrtet fly ved Anholt for at læse om den bombe.

Bomben i Vorup. Foto: Randers Stadsarkiv.

B-17 ved Tirstrup

Et enkelt amerikansk B-17 bombefly, B17 42-30246 (p269) nødlandede den 20. februar 1944 på Djursland omkring 3 km øst for Tirstrup. Det havde været på bombetogt til Rostock, hvor det havde fået skudt huller i brændstoftankene. Flyvehistorisk Tidsskrift: "Kort efter forlod B17 42-30246 formationen, og piloten meddelte, at han ville forsøge at nå Sverige. Kl. 15.35 foretog piloterne en perfekt mavelanding ved Tirstrup, og hele besætningen kunne uskadt forlade flyet. Tilstrømmende danskere kunne til amerikanernes store skuffelse fortælle, at de var landet i Danmark. En maskinkanon og en sæk appelsiner blev fjernet af besætningen fra flyet, og det blev antændt.

Kort efter ankom tyskerne, men de kunne ikke forhindre, at flyet totalt udbrændte. De 10 amerikanere fortsatte mod kysten, men de efterlod et tydeligt spor af appelsinskaller. Da appelsiner var en mangelvare både i Danmark og Tyskland, kunne tyskerne blot følge sporet, og kl. 19.30 blev 6 amerikanere taget til fange ved Hyllested, ca. 10 km fra nødlandingsstedet. De sidste 4 flyvere - overnattede på et vist tidspunkt mellem den 20. og den 26. februar i to sommerhuse på Grenå sydstrand. Otte dage efter nødlandingen var alle 10 flyvere blevet fanget. De havde også haft det uheld at færdes i en egn, som var fyldt med tyskere og deres danske hjælpere, der arbejdede på Tirstrup flyveplads."

Flyveklar B-17 ved Duxford Air Show 2009. Foto: AS.

B-17 i Thy

Den 22. februar 1944 blev B17 42-31377 (p271) over Nordsøen på tilbagevejen fra Aalborg, som formationen ikke havde bombet gennem skydækket, ramt fra en tysk jager og brød i brand. Pilot William R. Lavies drejede straks og styrede stik øst ind mod Thy, mens han sænkede understellet for at vise tyskeren, at han ikke ville kæmpe mere. Det respekterede Oberleutnant Hans Hermann Müller, men fra sin base fik han at vide, at han hellere måtte gøre det af med dem, så de ikke fortsatte videre til Sverige. Sergeant Lester Schrenk havde siddet i den kugle med maskingeværer, der er under flyet, og han kom op derfra. Over land sprang de alle ud lige inden en vinge brækkede af og flyet styrtede til jorden. Kun piloten omkom, da han landede i Ove Sø, der var dækket af tynd is. Han stod i vand til brystet, men tililende danskere fik af tyskerne forbud mod at forsøge at redde ham. Han blev begravet i Frederikshavn.

Lester Schrenk blev krigsfange og vendte efter krigen hjem til Minnesota. I 2008 besøgte han Thy og familien på gården, hvor hans fly styrtede ned. Mange metaldele derfra er fundet gennem årene. Les har sendt en række beretninger og fotos til AirmenDK, så alt om ham og indirekte om meget andet er godt beskrevet. Han var udmærket klar over, at den tyske pilot kunne have skudt dem ned over Nordsøen til den sikre død, så han ville gerne takke tyskeren for at undlade det. Først i 2011 lykkedes det en dansk historiker (ikke mig) at finde ud af pilotens navn, og at han stadig levede! Efter en brevveksling mødtes de to gamle fjender i Heidelberg i april 2012 med TV/MIDT-VEST som vidne. Det er der nu TV-indslag om, og fra min forside har jeg linket til deres møde. Det tager en halv time, hver gang vi taler sammen over SKYPE. 95 år i november 2018!

Halifax ved Gjerrild

Den 24. april 1945 var Halifax JP336 (p427) nødt til at lande på havet nordøst for Gjerrild på

*Udsnit af maleri af en Halifax hos 77 Squadron.
Foto: AS.*

Djursland. Flyet havde opdaget en tysk konvoj fra Norge, men under det første angreb blev flyet svært beskadiget af flak. Piloten forsøgte at nå land, men han var nødt til at lande på vandet, hvor flyet holdt sig flydende i brændende tilstand en halv time. Fra land blev branden observeret, men ingen sejlede til undsætning. Da piloten kom fri af flyet, hørte han andenpiloten råbe om hjælp inde fra flyet. Det lykkedes ham at redde manden ud. To andre var også kommet fri af flyet, og i fællesskab fik de pustet deres gummibåd op og roede rundt for at finde de 5 andre, men forgæves.

De kunne se den danske kyst, men vinden kom fra vest, og strømmen førte dem hurtigt til havs. Andenpiloten døde, og han måtte begraves til havs. Senere drev han dog ind på den svenske kyst og blev begravet i Varberg. Efter 36 timer blev de nødstedte opdaget af en tysk observationspost på Anholt, og to udsendte fiskekuttere fik hentet dem ind til Anholt. Via Grenaa blev de ført til Aarhus Kommunehospital, hvor de i dagene efter befrielsen nød stor opmærksomhed.

Ligene af 3 af flyverne drev i november 1945 ind på kysten ud for Odder, så de blev pænt begravet på Odder Ny Kirkegård (c068). På Dråby Gamle Kirkegård (c013) og på Hyllested Nye Kirkegård (c038) er begravet ukendte flyvere, der godt kunne være de 2 sidste flyvere fra det fly, men hvem af dem der ligger hvor, er det intet grundlag for at sige noget om.

Farsø og Hvidstengruppen

Begivenheder under krigen hænger sammen. Den 30. august 1944 sprang 7 flyvere ud fra Lancaster PB436 (p369) nær Trend i Himmerland. 5 blev hurtigt fanget, men 2 nåede Sverige. En flyver kom under flugten til et husmandssted, hvorfra konen gik ind til dyrlæge Axel Sonne i Farsø for at få hjælp. Dyrlæge Bent Sonne i Farsø nævnte i 2011, at hans far plejede at sige, at der en eftermiddag sad en kone i venteværelset. *"Vi har en amerikaner boende hos os, og de mordere og banditter skal ikke have ham."* Dyrlægen hjalp ved at sende bud efter en gammel Farsødreng og hans kollega fra kriminalpolitiet i København. De førte så de 2 flyvere med tog i reserverede kupeer fra Hobro til København - "Kriminalpolizei mit Arrestanten". Her blev flyverne afleveret til modstandsbevægelsen, og derfra kom de med en illegal transportrute til Sverige, og derfra omgående til England.

Fra Hyllested Nye Kirkegård. Foto: AS.

Hvorfor talte konen sådan om tyskerne? Da 8 mænd fra Hvidstengruppen blev henrettet 29. juni 1944, udløste det på toppen af al anden uro omfattende arbejdsnedlæggelser kendt som Folkestrejken. Hitler mente bestemt ikke, der skulle skabes flere martyrer, så alle yderligere henrettelser efter krigsretsdomme blev forbudt og først genoptaget den 21. februar 1945. Indirekte reddede mange livet på grund af Hvidstengruppen. Frustrerede gestapofolk kunne ikke bære, at modstandsfolk skulle slippe så billigt. Som gengæld for likvidering af en dansker i tysk tjeneste besluttede Gestapo at likvidere nogle modstandsfolk. Den 9. august 1944 blev 11 modstandsmænd kørt fra Vestre Fængsel til et sted mellem Roskilde og Ringsted. De blev beordret ud af lastbilen og alle skudt på ganske nært hold. Bilen returnerede til København med de 11, der angiveligt alle var skudt under flugtforsøg. Befolkningen reagerede med protester og strejker. Konen, der bad om hjælp, må have vidst, at dyrlægens søn Per Sonne var blandt ofrene i Massakren ved Osted. Hun havde helt rigtigt en fornemmelse af, at dyrlæge Axel Sonne ville hjælpe.

Afslutning

Allierede flyveres historier er værd at se nærmere på i respekt for deres indsats, og grave og monumenter kan besøges med AirmenDK som en nyttig indgang. Denne artikel giver kun glimt af helheden. Kontakt mig gerne.

Forfatterinfo

Anders Straarup

Efter læreruddannelse i Jelling 2 år hos Nørrejyske Artilleriregiment. Reserveofficer.

Lærer og skolevejleder på Havndal Skole til 2006.

Internet: Linksbuketten 1998, Randerstæppet 2006, AirmenDK fra 2007.
straarup@linksbuketten.dk www.airmen.dk www.linksbuketten.dk

Karetmagervej 25, 8920 Randers NV

Mobil 29 25 32 85